

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Perfectionibus Moribusque Divinis Libri XIV

Lessius, Leonardus

Antverpiae, 1620

Cap. XXII. De comparatione Iudicis, eiusque[ue] sententia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46817](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46817)

mili modo quibus locus in quo Christus nasceretur, posset dici Bethlehem, id est *domus panis*; quia Christus est panis: non tamen idcirco dubium erat ubi Christus nasciturus esset; quia eo nomine peculiariter certum oppidum vocabatur. Quare cum Scriptura dicat Iudicium futurum in valle Iosaphat, & vna tantum sit vallis quæ sic peculiariter appellatur, de illa id intelligendum. Alioquin plurimæ Scripturæ per nominum Hebraicorum interpretationem eludi poterunt, vel incertæ reddentur. Vide Iosephum à Costa lib. 4. De temporibus nouissimis c. 13. & 14. ubi etiam hanc sententiam confirmat, ex cap. 14. Zachariæ. Indicat enim Zacharias montem Oliuarum (iuxta quem vallis Iosaphat) scindendum in quatuor partes, vt fiat maxima planities, in qua excipiantur iudicandi.

CAPVT XXII.

De comparitione Iudicis, eiusque sententia.

130 **T**RIA nobis hîc sunt explicanda: maiestas Iudicis, reorum discussio, & sententiæ prolatio. Quod ad primum attinet, simul atque omnes iudicandi congregati fuerint, reprobi quidem in valle Iosaphat, electi verò in aère, incipiet in sublimi comparere Iudex sensim descendens cum summa potentia & gloria, circumdatus nubibus. Colligitur ex verbis Domini: *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa & maiestate.* Matth. 24. item: *Cum veneris Filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes.* Eadem habentur apud Marcum & Lucam. Marci 13. Lucæ 21. Idem insinuauit Dominus cum staret coram Concilio Iudarorum iam comprehensus: *Verumtamen, inquit, dico vobis, amodo videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus caeli.* Vbi tangit duo loca Scripturæ, quæ hanc eius gloriâ declarant: quorum alter ex Psalmo 109. alter ex cap. 7. Danielis.

131 idem multis aliis Scripturæ locis insinuatur. Ex quibus septem circumstantiæ colliguntur, quæ multum ad Iudicis maiestatem facient.

Primò, Quòd signum Crucis illustri & augusta specie apparebit in caelo. indicat hoc Dominus, cum ait: *Tunc parebit signum Filij hominis in caelo.* per quod signum omnes ferè Patres & Doctores

Septem circumstantiæ ad maiestatem Iudicis pertinentes. Matth. 24.

intelligunt *signum Crucis*: qui planè est sensus Ecclesiæ, quæ in Officio canit, *Hoc signum crucis erit in celo cum Dominus ad iudicandum venerit*. Quidam putant, ipsam crucem in qua Dominus pendit, diuinitus instaurandam, & ibi apparituram. Verum ad hoc opus esset multis miraculis, quæ sine necessitate non sunt multiplicanda. Deinde, hæc minor est quàm ut toti orbi possit esse conspicua. Tertio, non apparebit ut adoretur, (ad quod ea quæ Dominus suo cruore consecrauit videretur aptior;) sed ut maiestatem Iudicis repræsentet, & iniquos confundat & redarguat. Denique, non dicitur Crux Christi apparitura in celo, sed *signum crucis, signum Filij hominis*. Vnde verisimilius est, ex aëre vel nubibus formandam ingentem quamdam & lucidam Crucis figuram, quæ ab omnibus conspici longissimè possit. Multi Patres dicunt illam fore splendidiorem sole. Hoc signum vel ante ipsum Iudicem aduentantem ab Angelis deferetur, sicut ante Imperatorem labarum & insignia Imperij deferri solent: vel certo loco fixa in celo ante Iudicis aduentum conspicietur, ut omnibus sit indicio ipsum mox adfuturum. Multa hæc Crux significabit. Primo Iudicem per crucem sibi hanc gloriam & potestatem iudicariam comparasse. Secundo, Ipsum pro salute omnium crucem sustinuisse; ac proinde esse inexcusabiles, qui tantam misericordiam neglexerunt. Hinc maxime turbabuntur Iudæi & Gentiles, qui Christo & sectatoribus eius crucem improperebant, & eos persequebantur. Tertio, Omnes Crucifixi cultores & amatores iam esse exaltandos, & omnes eius oses deprimendos. Non est dubitandum, quin hæc apparitio sit futura valde mirabilis, & magnos motus animorum, præsertim in impiis, excitatura; cum Dominus speciatim huius rei meminerit, & addat: *Tunc plangent omnes tribus terre*, nempe omnes iniqui aspectu Crucis exulcerati & perturbati.

Thomas
V Valdenfis
tom. 3. c. 158.

Chrysof.
Theophyl.
Euthymius.
Ephraem.
Methodius.

In corpore
glorioso.

Secundo, Quod Iudex apparebit in corpore glorioso, supra solis 132
fulgorem splendido. Insinuatur id, ut quidam volunt, Isaie 24. *Erubescet luna, & confundetur sol, cum regnauerit Dominus exercituum*. quasi dicat, Ita vincet maiestas & splendor Christi splendorem solis, ut sol merito possit erubescere. Puto tamen alium esse istius loci sensum, & Prophetam loqui de obscuratione æstorum luminarium instante Iudicio. Idem indicatur apud Euangelistas, cum dicitur *uenturus cum maiestate*; id est, cum gloria: Græcè enim est, *ἔρχεται μετὰ δόξης πολλῆς, cum potestate & gloria multa*. quam gloriam noster Interpres sæpè claritatem vocat. Et sanè si iusti tamquam

quam sol fulgebunt in regna Dei, multò magis ipse Dominus iustorum.

Tertio, Quòd veniet cunctatus omnibus Angelis, vt apertè habetur apud Matthæum: *Cum venerit filius hominis in maiestate sua (in gloria sua) & omnes Angeli cum eo.* idem significatur cum dicitur *venturus cum virtute multa, siue cum potestate magna*; significatur enim exercitus Angelicus cum quo descendet, qui erit innumerabilis. Valdè credibile est, Angelos omnes apparituros in corporibus splendidis; alioqui hæc Christi gloria & potentia non posset videri ab impijs, quorum tamen causa præcipuè exhibebitur; neque externam eius maiestatem, (quam describere vult Scriptura) ille exercitus aueret. Cum ergo innumerabilis sit Angelorum multitudo, longè lateque supremae aëris regiones vndique per multa millia milliariù vsque ad cælos ipsos replebunt, & immensè exercitus speciem præbebunt. His accedet ex parte dextra innumerabilis multitudo electorum in corporibus gloriosis, qui omnes similes erunt Angelis. Vnde impij in terris eos ibi cum Angelis videntes dicent: *Ecce quando computati sunt inter filios Dei, & inter Sanctos fors illorum est. Filios Dei & Sanctos* vocant Angelos, quos cum Iudice viderunt descendentes. His omnibus tamquam ministris & satellitibus Dominus cinctus erit. Ab his omnibus tamquam Dominus, & Rex, & Deus adorabitur, iuxta illud Psal. 96. *Et adorent eum omnes Angeli eius*, quod in secundo aduentu adimplendum indicat Apostolus ad Hebr. 1.

Cum omnibus Angelis. Matth. 25.

Omnes Angeli in corporibus splendidis apparebunt.

Sap. 5.

Cinctus nubibus.

Act. 1.

Sedebit in throno augustissimo.

133 Quarto, Quòd venturus cinctus nubibus. Hoc multis locis Scriptura commemorat, tamquam ad maiestatem Iudicis mirificè faciens, vt Danielis 7. *Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat.* Idem habetur apud Matthæum, Marcum, & Lucam. Idem Dominus coram concilio ex Daniele produxit. Denique, sicut cum ascendit in cælum, nubes eum suscepit; ita in nubibus descendere debet. Putant aliqui, hæc nubes fore procellosas, ignem & fulmina jaculantes, iuxta illud Psalmi 49. *Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida.* quam sententiam probat Barradius, si dicamus, partes superiores harum nubium fore splendidas, inferiores procellosas, igne & fulminibus grauidas.

Quinto, Quòd sessurus in sede maiestatis suæ, vel vt Græcus habet, *in throno gloriæ suæ.* Matth. 25. Christum in Iudicio sessurum in throno Scriptura multis locis docet: Daniel. 7. *Aspiciebam donec throno-*

throni positi sunt, & antiquus dierum sedet. hinc Danieli ostensi duo throni iudiciorum, alter pro antiquo dierum, quo significatur Deus Pater, vel ipsa Diuinitas in tribus personis subsistens, & invisibiliter iudicans; alter pro Filio hominis cui Pater omne iudicium dedit, nempe ut visibiliter iudicet. Apoc. 20. *Vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & calum, & locus non est inuentus eis.* Hoc dupliciter intelligi potest. Primò, tantam fore maiestatem & gloriam sedentis in illo throno, ut quidquid est in cælo, & in terra, comparatione illius sit instar nihili. quod verum est, si Diuinitas eius consideretur. Secundò, tantam fore eius maiestatem & potentiam, ut ad eius imperium terra & cælum sint peritura, amissa pristina forma, seu specie externa, & in nouam commutanda, iuxta illud Apoc. 21. *Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia.* Forma huius throni erit augustissima, qualis deest maiestatem tanti Iudicis.

Math. 25.
Omnes
illum con-
gregandi.

Sextò, *Quòd ante illum*, id est, coram illo, congregabuntur omnes ¹³⁴ gentes, nimirum omnes, quotquot ab initio mundi vsque ad finem toto orbe extiterunt. Neque solum omnes gentes, sed etiam omnes dæmones. itaque tota natura rationalis ibi aderit. Idem multis aliis Scripturæ locis habetur. Psal. 85. *Omnes gentes quasumque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum.* ad Rom. 14. *Omnes stabimus ante tribunal Christi. scriptum est enim: Qui ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo.* Neque solum aderunt omnes homines, sed etiam omnes dæmones: nam & hi quoque publicè iudicandi. Insinuatur id Psalmo 109. *Donc ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Omnes inimici Christi (inter quos dæmones imprimis) tunc erunt subiecti pedibus eius instar scabelli: omnes ut Rei pedibus Christi substrati iacebunt, ipse in sublimi folio sedebit ut Iudex. Tunc in nomine Iesu omne genu flectetur, cælestium, terreiurium & infernorum (id est, omnes illum & homines, & dæmones, & Angeli sancti adorabunt) & omnis lingua confitebitur illum esse in gloria Dei Patris. id est, illum esse filium Dei, & confortem gloriæ paternæ. Tunc implebitur illud quod dixit Dominus Caiphæ & Concilio Iudæorum: *Videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei*, id est, in ea gloria, ut iudicetis illum esse confortem eiusdem throni & potestatis. Mirabile spectaculum, in sublimi aère videre in corpore glorioso sedentem in throno splendido, circumfusum innumeris Angelorum legionibus totum hemi-

Philip. 4.

Math. 26.

sphærium vsque ad celum occupantibus, stipatum ad dextram immenso beatorum hominum exercitu, qui omnes instar solis splendebunt: infernè in terra ad sinistram, infinitam multitudinem damnandorum humi prostratam, gementem, vlulantem, vociferantem, quæ superficiem terræ longè lateque occupabit; furentibus in eos dæmonibus, & omnem rabiem suam in miseros illos effudentibus. Valdè enim credibile, etiam dæmones in corporibus apparituros: vel quia alioqui ab impiis videri non possent, vel quia pertinet ad Christi gloriam & impiorum confusionem vt videantur.

135 Septimò denique, ad gloriam Christi Iudicis faciet, quòd ipse non iudicabit alienos subditos, sicut Proreges & Governatores à supremo Principe constituti, sed proprios seruos: omnes enim & Angeli & homines eius serui sunt. Angeli tam boni quàm mali triplici titulo. Primò, Ratione creationis; & sic sunt serui Christi, quatenus ipse est Deus & creator omnium. Secundò, Ratione vnionis hypostaticæ: per hanc enim iste homo secundum naturam humanam factus est omnium Dominus per excellentem potestatem & ius eminentissimùm inter omnia iura & potestates quæ infra ius Diuinitatis cogitari possunt. Tertio, Ratione meriti, quatenus se humiliando vsque ad mortem crucis, meruit exaltari supra omnia, & sit omnium Dominus & Iudex, vt Apostolus ait ad Philip. 2. & ad Rom. 14. v. 9. & 11. non quòd alia sit dignitas aut potestas quam habet ex vi vnionis hypostaticæ, alia quam accepit ex merito suæ humiliationis & obedientiæ; sed quia hanc duplici titulo habet, & ex merito accepit eius exercitium, vt indicatur illis verbis Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in calo & in terra.* & ad Philip. 2. Homines verò sunt subiecti Christo quadruplici titulo: nam præter hos prædictos est titulus redemptionis, quatenus pro illis pretium Sanguinis sui dedit, vt eos à morte liberaret, & sibi seruos efficeret. Itaque iudicabit proprios seruos, & propria auctoritate quam à se habet, nempe à sua persona & suo merito. Hac de gloria Iudicis.

*Suos subditos
vt seruos iudicabit, non
alienos.*

*Angeli tri-
plici titulo
serui Christi:*

*Homines qua-
druplici.*

136 Sequitur vt dicamus de iudicandorum discussione. Sicut inter homines, Iudice sedente pro tribunali, adductis illis qui pœna vel præmio afficiendi, proponuntur facta singulorum publicè coram omnibus, vt omnes ea intelligant, & videant sententiæ æquitatem: ita in magno illo & supremo tribunali publicè proponentur omnium facta, dicta, cogitata, quæ præmio vel pœna digna; ita vt

Discussio iudicandorum.

M m m omnes

omnes & singuli de quouis intelligere possint, quid boni vel mali tota vita fecerit. Hæc manifestatio vocatur discussio & examen Iudicis, quia pariet illam notitiam in omnibus, quæ per examen & multas interrogationes obtineri solet, & multo maiorem. Est quidem hæc res valde stupenda, tamen de ea nullo modo dubitandum, cum multis locis tradatur in Scripturis. Daniel. 7. *Iudicium sedet, & libri aperti sunt.* id est, Iudex sedet, & mox omnium conscientiarum patefactæ, seu omnium opera, quorum sibi homo vni-

Hieronymus

quam fuit conscius. In quem locum S. Hieronymus: *Conscientia & opera singulorum in utramque partem, vel bona vel mala omnibus reuelabuntur.* Apoc. 20. *Vidi mortuos, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est qui est vitæ: & iudicati sunt mortui, ex ijs quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.* Hic ponuntur duo libri, qui nunc quidem clausi, sed tunc aperientur, nempe, Liber vitæ & Liber conscientiarum. Liber vitæ est, in quo continentur nomina eorum qui vitam æternam obtinebunt, & eorum bona opera. hic liber est memoria diuina, in qua ista omnia singulari modo descripta. Iste liber aperietur eo ipso quo omnes saluandi resurgent in corporibus gloriosis, & rapientur obuiam Christo in aëra, ibique Iudici ad dexteram adstant: hinc enim omnes certissime cognoscent quinam sint electi, & destinati ad vitam æternam. Liber conscientiarum non est vnus sicut liber vitæ, sed multiplex, pro multitudine iudicandorum: singuli enim ex propria conscientia, & ex ijs quæ ipsi in sua conscientia scripserunt iudicabuntur. Denique Apostolus 1. ad Corinth. 4. *Itaque nolite ante tempus iudicare,* (nempe de ijs quæ nunc occulta sunt) *quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit vnicuique à Deo. Illuminabit abscondita tenebrarum;* id est, ea quæ nunc latent veluti in tenebris, (eò quòd à nobis sciri non possint) ponet in lumine vtab omnia videri possint, sicut colores & formæ rerum quæ noctu latent in tenebris, sole illustrantur, & omnibus fiunt conspicuæ.

Duo libri in Iudicio, liber vitæ & conscientia.

Quomodo Deus illuminabit abscondita tenebrarum. Augustinus.

Petes, quomodo id fiet? Respondeo: Illuminando mentem cuiusque, tum circa propria facta, tum circa aëna, vt docet S. Augustinus lib. 2. De Ciuit. cap. 14. Ad quod requiritur primò, vt quilibet reducat in memoriam omnia bona & mala quæ vnquam fecit, cum omnibus circumstantiis necessariis. Secundò, Vt mentem illuminet ad ea secundum iustitiæ rationem æstimanda, vt quisque clarè intelligat quid mereatur. Tertio, Vt singulos etiam illuminet ad

ad quorum uis aliorum operum cognoscenda & aestimanda, quæ perinde illi obiiciuntur, ac si ipse ea perpetrari vidisset, eaque haberet in recenti memoria: obiciuntur enim cum suis circumstantiis, sicut ipsa gesta fuerunt. Neque solum opera externa, sed etiam internæ cogitationes & uolitiones, ut aperte indicat Apostolus cum ait, *Manifestabit consilia cordium*. Itaque patebunt omnes rectæ & prauæ cogitationes, omnia desideria, omnes intentiones ex quibus opera externa prodierunt: non tamen ista uidebuntur intuitiue, præsertim cum præterierint, & modo non extant; neque tam sublimis illustrationis modus est necessarius, sed eo modo cognoscuntur, quo cognoscimus ea, quorum perfectam habemus recordationem, ut cum quis uidit prælium, vel quid aliud exterius geri, in eo manet quædam noticia habitualis per quam postea sibi ponit idem ob oculos mentis perinde ac si præsens intueretur: unde sicut recordatio similis est notitiæ intuitiue, quia rem ponit ob oculos cum circumstantiis loci, temporis, personarum, &c. ita hæc noticia eidem similis erit. Ut autem quis recordetur suarum cogitationum vel desideriorum præteritorum, non est necesse ut illa intuitiue uiderit, vel secundum specificam essentiam cognouerit, sed satis est ut ea confuse apprehenderit, sicut solemus actus nostros internos apprehendere: ex tali enim apprehensione manet quædam noticia habitualis, quam uocamus memoriam, per quam possumus post longum tempus eadem rursus actu cognoscere, recordando. Similis notitia inseretur mentibus singulorum circa omnes actus etiam internos aliorum, ita ut quilibet possit clare cognoscere, quid boni vel mali quisque patrarit. Hac manifestatione posita, non opus erit aliis scriptis vel testibus, ipsa enim conscientia & lumen internum, quo quisque uidebit sua scelera, accusabit ipsum, & simul contra ipsum testabitur & reum peraget, ita ut exterius non audeat negare, quod a parte insinuat Apostolus ad Rom. 2. cum ait: *Inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominum*. Deinde sicut cuique sua peccata patebunt, ita etiam toti mundo manifesta erunt & toti mundo notoria, perinde ac si in conspectu omnium essent patrata. Unde sicut in ijs quæ toti mundo & ipsi Iudici sunt notoria, nullus est locus tergiversationi, ita nec ibi erit. Denique uidebit clare, omnes cognoscere internam accusationem, qua conscientia propria ipsum accusat & cõdemnat. Nullus modus efficacior conuincendi reum, & omnem tergiversationem adimendi, potest excogitari.

• M m 2 Peres

Non uidebuntur intuitiue: sed sicut ea quæ sunt in memoria.

*Etiam peccata electorum
erunt manifesta.*

Peres secundò, Vtrum etiam peccata electorum, quæ per pœnitentiam deleta fuerint, tunc ab omnibus sint conspicienda. Magister in 4. d. 43. probabilius putat non conspicienda: quia par est, vt ea quæ hic tecta per pœnitentiam fuerint, ibi quoque tecta sint. sed contrarium est Scripturis conformius: Matth. 20. *Nihil opertum quod non reuelabitur: & occultum quod non scietur.* Ecclesiastæ ultimo: *Cuncta quæ sunt, adducet Deus in iudicium, siue bonum sit, siue malum.* hic nullum opus malum excipitur. & Apostolus 1. ad Corinth. 4. *Nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat Dominus:* vbi indicat, tunc de omnibus certò posse iudicari, de quibus modò non potest. Rationem addit, *quia tunc Dominus illuminabit abscondita tenebrarum.* non quædam tantò, sed omnia, vt de omnibus possit iudicari. Fauet etiam Ratio: Quia omnia illorum bona opera sunt manifestanda, ac proinde illorum pœnitentia, & confessio peccatorum, & austeritas vitæ in satisfactionem pro peccatis suscepta. hoc enim necessarium est, vt intelligatur iudicij æquitas. Deinde manifestari debet misericordis & gratia quam eis Deus præstitit in hac vita, per quam datum est illis à peccatis resurgere, & salutem consequi: hoc enim maximè pertinet ad gloriam Dei, vt sciatur, totum electorum bonum potissimum ex ipsius provenire gratia. Neque hinc aliquo pudore afficientur (quia hunc beatitudinis status excludet) sed magis seipos humiliabunt, & omnia sua bona Dei misericordis adscribentes, eidem gratias agent.

Probatio sententia.

Facta plena discussione & operum manifestatione, proferet Iudex sententiam. Primò in electos, qui erunt ad dexteram in sublimi, audientibus & videntibus omnibus reprobis: *Venite benedicti Patris mei, possidere paratam vobis regnum à constitutione mundi,* vt habetur Matth. 25. Hæc sententia sensibili voce ferenda à Domino, vt passim Doctores tradunt, cum vt à reprobis intelligatur, tum quia iudicium inter homines sensibili modo fieri conuenit, qui solus naturæ humanæ accommodatus. Iudex enim apparebit visibilis, & thronus erit visibilis, & iudicandi erunt visibiles, & sonitus tubæ quò excitabuntur & vocabuntur ad Iudicium, erit sensibilis, cur etiam sententia ipsa non sit sensibilis? idem dicendum de sententia quæ feretur in reprobos. Quod etiam colligitur ex verbis Isaia: *Labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans.* Et infra: *Et auditam faciet Dominus gloriam vocis suæ, & terrorem brachij sui ostendet in conuinatione furoris, & flamma ignis deuorantis.* & Psal. 67. v. 35. *Ecce dabit voci suæ vocem*
vir-

Isaia 30.

virtutis, id est, faciet ut vox sua magnam vim habeat, non solum mortuos excitando, sed etiam eos iudicando.

140 Vocat *benedictos Patris sui*, quia à Patre dilecti, & ad æternam vitam electi, nempe propter mandatorum custodiam, & in bono perseverantiam, iuxta illud: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* & rursum: *Qui diligit me, diligitur à Patre meo.* Loquitur enim de benedictione, non quam olim acceperunt in donis gratiæ, sed de futura in gloria, qua se dignos per eius auxilium præstiterunt, (quam & reprobis habere potuissent, si diuinæ gratiæ, sicut facile poterant & debebant, fuissent cooperati) ut opponatur maledictioni quam sibi reprobis accerserunt. *Possidete paratum vobis regnum.* *ἀληθινὸν κληρονομία*, tamquam hereditatem possidete, nempe quia filij Dei estis: *Si enim filij, & heredes.* Itaque regnum celeste duplici titulo iustis dabitur, ut apertè insinuetur in hac sententia: nimirum ut hereditas filiis, ut patet ex verbo *ἀληθινὸν κληρονομία*; & ut merces vel præmium benè operantibus, cum additur: *Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Insinuat etiam firmitas & perpetuitas regni in verbo illo *possidendi hereditatem.* Nomine *regni* intelligitur cælum & omnia bona, quibus in cælo fruuntur Sancti, visio & fruitio Dei, societas Sanctorum, dotes corporum, affluentia bonorum omnium. *A constitutione mundi.* Vbi indicatur, mundum esse conditum propter gloriam Sanctorum, ut ipsi in æternum sint beati in cælo, & participes bonorum diuini. Porro tribus modis paratum est Sanctis regnum: Primo, ab æterno in prædestinatione diuina. idè enim SS. Trinitas ab æterno in diuino & arcano suo consistorio consilium cepit condendi mundi, & homines in mundo, ut eos faceret participes suæ beatitudinis, & omnium suorum bonorum & gaudiorum in cælo. Secundo, in creatione, quando non solum iste mundus inferior, sed etiam cælum supremum, quod *Empyreum* vocatur, & sedes est Beatorum, conditum est. Tertio, per mortem Domini, per quam cælum usque ad nunc tempus clausum, est patefactum, iuxta illud Ioannis 14. *Vado parare vobis locum.* Hac sententia prolata, mira erit Sanctorum lætitia & gratiarum actio. Omnino credibile est, omnes in genua vel etiam in faciem procubituros, ut Iudicem adorent, eique gratias agant, quod tantum bonum ipsius potissimum meritis & Sanguine eis obuenerit, ut ex iis quæ Apocalypsis 7. & 7. habentur, colligi potest.

M m m 3

His

Tribus modis Sanctis paratum est regnum.

Math. 25.

Duplex pœna,
damni
& sensus.

His peractis, conuertet se Dominus terribili vultu ad impios ad 141
sinistram in terra positos, & dicet: *Discedite à me maledicti in ignem
aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Duplex hic pœna
indicatur, qua mulctabuntur impij, nempe pœna damni, cum di-
citur: *Discedite à me;* & pœna sensus, cum dicitur: *In ignem aeternum.*
Maledictos vocat, quod ipsi suis iniquis operibus se dignos &
obnoxios maledictioni & suppliciis perpetuis reddiderint. Non
dicit *maledicti Patris mei*, sicut antè dixerat, *benedicti Patris mei*, sed
maledicti absolute, quia maledictio à Deo originem non traxit,
sicut benedictio: nam Deus non fuit iniquis causa prauorum ope-
rum, quibus sibi maledictionem accersuerunt, sicut iustis fuit cau-
sa bonorum operum, quibus benedictionem meruerunt; sed ipsi
sibi, cooperante diabolo, causa totius mali fuerunt, iuxta illud
Osæ 13. *Perditio tua Israël, tantummodo in me auxilium tuum.*
Qui paratus est diabolo & angelis eius. Hoc dicit, non quod etiam
hominibus impijs ignis iste paratus non sit, sed quia primò paratus
est diabolo & angelis, idque ante prauisionem peccatorum ho-
minum. Vnde etiam si homo non peccasset, nihilominus ignis iste
preparatus mansisset, & aeternus. Deinde, quia non statim homi-
ni peccanti paratus est ignis iste, sicut peccanti diabolo paratus fuit,
quia concessum homini tempus pœnitentiæ, qua possit hunc ignem
euadere, quod diabolo negatum. Hinc longo tempore solus dia-
bolus cum angelis suis huic igni addictus fuit, nam primi homines
multis sæculis vivebant, neq̄ ante mortem ei addicebantur.

Vtrum causa
addentur
voce.

Petes, Vtrum istis duabus sententiis etiam voce addentur cau- 142
sa, *Esuriui enim,* &c. Multi sic putant, quia Dominus Matth. 25.
ista addit. Sed verius puto, hæc spiritali modo proferenda.
Primò, Quia fortè inter Christianos (ad quos solum istæ causæ
pertinent) pauci sunt qui propter defectum operum misericordiæ
corporalium damnentur; cum nemo ad illa teneatur sub peccato
mortifero, nisi in extrema & graui necessitate proximi. quæ rariùs
ita occurrit vt hunc vel illum in particulari grauius obliget. Se-
cundò, Quia innumeri saluabuntur, qui ista bona opera non fe-
cerunt, vt infantes, Religiosi, & pauperes. Tertio, Quia multa
sunt alia operum bonorum genera illis præstantiora, vt oratio,
ieiunium, opera misericordiæ spiritalia, vsus Sacramentorum,
martyrium, ob quæ iusti saluabuntur. Nulla autem est ratio cur
minus laudabilia voce proferantur, præstantioribus silentio præter-
itis. Si dicas, omnia proferenda; non videtur probabile, quia res
esset

esset infinita, præsertim cū alij aliis bonis operibus fuerint excellentes. Denique, generalis bonorū & malorum commemoratio non sufficit vltimo modo ad cognoscendā sententiæ vtriusque æquitatem in particulari. Quare puto sufficere, vt hæc & aliæ causæ, ob quas hi saluantur, illi dāntur, spirituali modo proferantur, per ipsam operum omnium manifestationem, quæ præcedet sententiā, & durabit etiā post sententiā, ita vt omnes clarè intelligant causas in particulari, ob quas quisque saluetur vel damnetur, & quantum præmij vel supplicij mereatur. Sicut enim in tribunali humano, lectis criminibus reorum, de quibus ipsi manifestè conuicti, fertur voce breuis sententiā quā omnes simul condemnantur, ita in isto Iudicio vniuersali, postquam omnium operum manifestatio præcesserit, voce proferet Iudex vnā sententiā, quæ omnes iustos comprehendat, & aliam quæ omnes iniquos. Quanta verò pœna vel præmio quisque dignus sit, non intelligetur ex ipsa sententiā externa, sed ex operum manifestatione, & interna reuelatione. Nec refert, quòd Dominus Matthei 25. formam Iudicij describens, meminerit potius operum misericordiæ, quàm aliorum: id enim fecit, vt homines, præsertim plebeios, qui ad maiora & spiritualia parum sunt comparati, in hac vita ad ea excitaret, vt quæ sint vtilissima ad obtinendam remissionem peccatorum, & ad conseruandam augendamque iustitiā. hæc autem ratio cessat in extremo Iudicio, quia tunc homines non erunt ampliùs ad opera misericordiæ excitandi.

*Probabilius,
causas istas
voce non pro-
ferendū.*

143 Petes, Vtrum etiā paruuli qui sine Baptismo obierunt, ibi sint futuri, & quā sententiā habituri. Quidam putant eos ibi non futuros, ne sciant quid agatur & mœrorem cōcipiant, videntes gloriā Sanctorum, ad quam ipsi quoque conditi. Respondeo, Non videri dubitandum, quin ibi sint futuri. si enim cum aliis resurrecturi, cur non etiā cū aliis iudicandi? Colligitur ex Apostolo ad Rom. 14. *Omnes stabimus ante tribunal Christi.* & ad Philip. 2. *Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, celestium, terrestrium, & infernorum.* hinc omnes creature rationales tribus ordinibus comprehenduntur, vnde non potest tam innumerabilis multitudo excipi: longè enim plures erunt tunc illi, qui in ætate paruula sine remedio obierint, quàm modò toto orbe simul extant homines. Ad hunc enim numerum pertinent omnes qui ante vsum rationis per sex millia annorum inter infideles mortui, vt eos omittam qui apud Indos, vel apud Christianos in vtero vel ante Baptismum perierant. Itaque incredibile est, hunc numerum facillè ad mille milliones & ultra excur-

*An paruuli
ibi futuri.*

*Durandus in
2. d. 33. q. 3.*

excur-

excursurum. Si tanta erit multitudo, ubi abscondetur, si ibi non comparebit? quomodo impediuntur scire possint quid in Iudicio agatur? non enim erunt ratione destituti. Quare dicendum est, ipsos ibi futuros, & omnia visuros & intellecturos quæ gerentur: audient enim tubam, & simul cum aliis in ætate perfecta cum perfecto iudicio & sensibus integris resurgent. Congregabuntur in vnum locum, seorsim tamen ab impiis, quia ad eorum sortem non pertinent, videbunt Iudicis maiestatem, eumque adorabunt: videbunt Sanctorum & impiorum congregationem, eorumque bona & prava opera cognoscent: audient sententiã Iudicis in utrosque, sibi que gratulabuntur quod non sint de impiorum numero: agent Deo gratias quod ante usum rationis abrepti; quia longè maxima pars eorum, si ad ætatem venisset, in eandem damnationem incidisset, præsertim infidelium filij. Itaque non murmurabunt contra Deum, sed magnopere se illi obstrictos sentient, quod periculis tantorum malorum exempti fuerint. Excipient & ipsi sententiam Iudicis, sed benignam, quæ, etsi à visione Dei & cælesti regno excludentur, tamen statum naturæ dignitati congruentem assequentur, quo contenti & læti, in omnem æternitatem viuant, & Deum laudent. Congruit enim diuinæ bonitati, ut imaginem suam quæ nihil propria voluntate in ipsum peccauit, bonis ordinis naturalis excellenti modo perficiat in illa communi totius naturæ renouatione. Si enim terram, aquam, aërem, & cælestia corpora miro modo ornabit & extollet, prout congruit illi statui: cur non etiam animas istorum, quæ longè omnibus corporibus præstantiores? etsi enim peccatum originis reddat illos indignos gloria cælesti, quæ in visione Dei consistit; non tamen gloria & donis inferioribus ad ordinem naturæ pertinentibus. Vnde mihi fit verisimile, illos habituros insignem notitiam non solum rerum corporalium, sed etiam spiritualium, & cognituros utcumque clarè & distinctè essentiam animæ suæ; & etiam naturas Angelicas, etsi non tam perfectè: videtur enim consentaneum, ut in illa renouatione ita illustrentur, ut proximè ad angelicam perfectionem in cognoscendo accedant, & dono renouationis ita eleuentur, ut si præmum inferioris attingat infimum superioris. Quod etiam ex eo confirmari potest: nam hoc ipso quo illæ animæ à corpore separatae fuerunt, acceperunt notitiam intuitiuam spirituum, etsi non ita claram & distinctam, qualis est in Angelis: alioquin nec seipsas cognoscerent, nec socias, sed planè essent instar cæcorum in altero sæculo. atqui hæc notitia

*Perficiuntur
in ordine na-
turali.*

*Cognoscent
naturam ani-
mæ suæ clarè
& distinctè,
Angeli mi-
nus perfectè.*

in renouatione non auferetur, sed perficietur in illis, sicut & ceteræ perfectiones. Confirmatur secundò, Quia cum sint conditi vt cognoscant, ament & laudent suum Conditorum, neque meriti sint priuari ijs donis quibus id naturali modo præsent; non videtur dubitandum quin Deus illos ad hoc perficiet, illustrando intellectum, vt illum cognoscant ex rebus creatis. Vnde vt hæc cognitio possit ad perpetuum amorem & laudem Creatoris deferuire, oportet vt sit valde insignis; ac proinde vt etiam insignem rerum corporalium & spirituum noticiam habeant, per quam ad excellentem Dei cognitionem assurgant. Et quamuis in hoc statu, dum sumus in corpore mortali, non possimus quidquam intelligere, nisi sub quodam idolo corporali: alia tamen erit ratio in statu illo immortalis, vbi omnes vires perficiuntur, vt perfectas habere possint operationes: ille enim modus intelligendi est miserimus, vt pote confusissimus, & hærens in externa superficie & accidentibus sensibilibus, ita vt nullius rei etiam finimæ naturam distinctè & clarè possimus intueri. Itaque longè perfectior in illa renouatione dabitur, vt innumerabilis ille infantium populus in suo ordine non sit otiosus, ne frustra in mundo esse videatur, sed vt ex cognitione sui & aliarum rerum creatarum, Auctorem suum & mundi totius illustri modo cognoscant, & cognoscendo ament, & laudent, & gratias ei de beneficiis acceptis in omnem æternitatem agant: vt sic Deus non solum in cælo, sed etiam in terris, nec tantummodo supernaturali & diuino, sed etiam naturali & humanæ naturæ accommodato, semper glorificetur. Hæc sanè sunt valde rationi consentanea, & consona diuinæ bonitati. Si enim, vt passim docent Doctores in 2. d. 33. diuina prouidentia ita cum illis ager, vt nullum sentiant in errorem ob amissionem regni cælestis, eò quod sua propria voluntate non peccauerint: cur non credamus ipsos excellenti modo perficiendos in ordine bonorum naturalium, infra dotes in substantia supernaturales, vt Deum cognoscere, amare, & in æternum laudare possint? quid enim aliud agant in illo statu, aliis omnibus negotiis cessantibus? Consonantur hæc omnia ex Doctoribus Scholasticis. S. Thomas in 2. d. 33. q. 2. a. 2. dicit eos non parum participaturos de diuina bonitate & naturalibus perfectionibus, & fore coniunctos Deo naturalium bonorum communicatione, & ita habituros gaudium de ipso ex cognitione & amore naturali. Item amplectitur sententiam eorum qui docent, eos habituros perfectam cognitionem eorum que naturali cognitioni subiacent. Ly-

Nan ranus

ranus in cap. 4. Ecclesiastæ, explicans illud, *Et iudicavi utroque feliciorem qui necdum natus est; dicit, eos habituros vitam iucundio- rem quam in hoc mundo naturaliter haberi possit: & ita sentire ænes Doctores.* Scotus in 2. d. 33. q. 1. probabile ænset, *eos omnium rerum naturalium cognitionem habituros longè maiorem quam omnes Philo- sphi habuerunt.* Marsilius in 2. q. 19. a. 5. dicit *eos amatu- ros Deum suprà omnia.* Idem plerique recentiores? Neque hinc sequitur, illos habituros beatitudinem naturalem, aut (vt aliquando asseruit Pelagius) illos fore beatos extra regnum cælorum; quia labes peccati obstat, quò minus beatitudinem naturalem obtinere dicantur, etsi forte omnia alia bona illius status habeant. Quod ad Pelagium attinet, is putauit eos verè beatos fore visione Dei, etsi extra regnum cælorum, quod est hæreticum. Nec obstat quòd aliqui veteres durius de paruulis senserint, & maxime S. Fulgentius De fide ad Petrum, cap. 27. quia res non erat adhuc satis discussa, nec pœna debita peccato originali satis cognita.

Non habent propriam beatitudinem naturalem.
Augustinus Ep. 106. & Hæres. 88.

Non erunt in specu obscuri.

Quo verò loco futuri sint, incertum. Valdè credibile est, non fore concludendos in specu aliquo profundo, horrido, & tenebri- coso: in tali enim loco, resumpto corpore, sine graui afflictione, quam non sunt commeriti, esse non possent. Deinde cauitas ista deberet esse maxima, & latior amplissimo Regno, vt tanta multi- tudo commodè & absque compressione in ea posset habitare. Fa- cile erit Deo, in mundi renouatione eis locum congruum, nimi- rum lucidum, amœnum, & satis capacem, etiam intra terram (si opus est) præparare. Non deerit diuina benignitas naturæ ad ipsam imaginem conditæ, quæ nulla sua propria culpa bonis cælestibus est exclusa, ad obtinendâ ea quæ excellentiæ illius naturæ sunt consentanea, vt ipsum læta & contenta in æternum veneretur & laudet. Vnde etsi dicantur damnati, quia cælesti gloria ad quam erant conditi, in æternum sint priuati; tamen credibile est, eorum statum longè feliciorem ac lætiorem fore, quàm sit alicuius homi- nis mortalis in hac vita. Hæc obiter de paruulorum iudicio.

CAPVT XXIII.

De sententia executione & mundi innouatione.

LATA sententia, statim sequetur executio: nam cum Iudex sit ¹⁴⁶ omnipotens, sermo eius est efficax. Hæc executio consistet potissimum in duobus: nam & ignis quo mundus ardebit, summa vi irruet